

Vignatiová, Jana

[Moszyński, Kazimierz. O sposobach badania kultury materialnej Prastłowian]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1965, vol. 14, iss. E10, pp. 374-375

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109405>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

vymezena od Slovenska a horních Uher (zde koncentrace) po Čechy a Slezsko (srov. starší pojetí J. Hraly, AR 6, 1954, 220, obr. 112, ačkoli i J. Hrala, podobně jako nověji V. Uhlár, Sarch VII-1, 1959, 71 ad., ukazovali na typologické odlišnosti jihoněmecké varianty mečů liptovského typu). Právě liptovské meče nejsou podle H. Müllera - Karpeho již v oblasti jižního Německa a ovládnutí současného středoevropského trhu liptovskými výrobkami je v jeho pojetí velmi iluzorní (str. 26).

V rámci šesti základních stupňů období popelnicových polí vydělal autor celkem 25 typů mečů. Jednotlivé typy pokrývají různé velké území, v četných případech lze doložit návaznost řady časově následných typů mečů (tak např. bavorsko-hornorakouské meče typu Erlach stupně HA₁ dávají základ dlouhé výrobní tradici mečů typu Illertissen — Aldrans (HA₂) — Wörschach — Königsdorf (HB₁ atd.), i zase značnou variační šíří jiných typů. Z hlediska vývojového rytmu doby popelnicových polí lze zejména typologicko-chronologický sled produktů místních dílen (dílenských okruhů) plně akceptovat; skutečný oběh mečů však patrně stanovené časové horizonty přesahoval.

V závěru se pokouší autor využít své práce i z hlediska historicko-společenského. Charakterisuje meče období popelnicových polí jako sečnou i bodnou zbraň, čemuž nasvědčuje listovitý tvar břitu, i otvor v terči rukojeti mečů stupně HA (k připoutání meče k ruce). Hrobové nálezy mečů a kopí jsou dokladem kombinovaného způsobu boje, vedeného pravděpodobně již koňmo či na voze. Vlastní sociální profil hrobu s meči by zasluhoval ještě další rozbor, neboť v řadě případů s dochovalými nálezyvými okolnostmi jde o vysloveně bohaté pohřby (Velatice, Klentnice hr. 63 — pokud jde o poměry moravské). Autor sám upozorňuje, že meče stupně HB₃ bývají obyčejně již v mohylách izolovaných od soudobých pohřebišť.

Vladimír Podborský

K. Moszyński: O sposobach badania kultury materialnej Praslowian, Wrocław — Warszawa — Kraków 1962, 293 str., 2 obr.

K. Moszyński patřil bezesporu mezi největší znalce slovanské a praslovanské kultury a měl proto víc než dostatečné zkušenosti, aby mohl napsat po řadě syntetických materiálůvých prací také práci věnovanou metodě zkoumání praslovanské kultury, práci, ke které shromažďoval materiál několik let. Moszyński se vydání svého posledního díla nedočkal; zemřel dříve, než je stačil připravit pro tisk. Redaktoři jeho práce připomínají v úvodu, že Moszyńskému scházel — podle jeho slov — jen měsíc do definitivního ukončení díla a že sami se snažili zasahovat do rukopisu co nejméně (doplňli např. některé chybějící části odpovídajícími partiemi ze starších prací autora). Nedoplňovali text nejnovejšími výsledky bádání, které by na některých místech korigovaly autorovy názory, i když by to byl Moszyński sám patrně udělal.

Autor v úvodu práce určil prameny, ze kterých musí vycházet bádání o materiální kultuře Praslovanů: prameny historické (psané i ikonografické), filologické, etnografické a archeologické. Moszyński zdůrazňoval, že žádnému z těchto pramenů a jim odpovídajících metod nenáleží prioritní a že pouze jejich souhrn umožňuje postihnout skutečnost. Každá z těchto disciplín má svou speciální metodu a Moszyński chtěl ukázat přednosti i nedostatky každé z nich při zkoumání materiální kultury Praslovanů.

Moszyński chápe Praslovany jako velkou etnickou skupinu, složenou z kmenů, které žily v úzkém kontaktu a užívaly tentýž společný praslovanský jazyk, který měl jen místní odchylky. Časově dělí Praslovany na dva úseky: mladší — od počátku našeho letopočtu do 6. stol. n. l. a starší — před začátkem našeho letopočtu až do období, kdy se praslovanské kmeny vyčlenily z velké skupiny indoevropanů. Rozlišuje Protoslovany — jazykově-etnickou skupinu v II. a I. tisíciletí před n. l. a Praslovany, které datuje do první poloviny n. l.

Vlastní práce, věnovaná metodám bádání, je rozdělena na tři úseky: první část je zaměřena

na tzv. pomocné metody, druhá partie hovoří o jejich spolupráci a třetí patří závěrům, které z užívání těchto metod plynou. K práci jsou připojeny tři kratší exkursy: Konec praslovanaké jednoty, Spojení mezi západními a jižními Slovany a Spojení mezi východními a jižními Slovany. Všimněme si co nejstručněji obsahu jednotlivých kapitol.

Mezi pomocné metody počítá Moszyński metodu etnografickou, filologickou, historickou a archeologickou. První dvě jsou převážně srovnávací. Metoda etnografická pomáhá na základě etnografického materiálu zjišťovat znalost a rozšíření určitého artefaktu v dané oblasti a dále srovnáním se současným materiálem pomáhá určovat funkci jednotlivých předmětů. Metoda filologická dovoluje určit (podle apelativů i společných kořenů slov) znalost a užívání určitých předmětů v době praslovanaké jednoty. Další dvě metody, historická a archeologická, vycházejí z vlastního historického materiálu a srovnáváním své výsledky pouze doplňují.

Při práci s historickými prameny je třeba dbát podle Moszyńského zejména tří aspektů — zda je obsah věrohodný a do kterého místa a období zkoumaná zpráva patří. Archeologická metoda nemůže být — podle Moszyńského — chápána jako použití některé archeologické metody (stratigrafická, typologická), ale jako využití archeologického materiálu, datovaného do dané doby a území. Moszyński vytýká archeologům určité nedůslednosti a chyby, kterých se při práci s materiálem dopouští. Má zejména na mysli skutečnost, že archeologové někdy vyvozují z nedostatku nálezů některých předmětů závěry o jejich absenci v hmotné kultuře určitého celku (uvádí příklad nedostatku nálezů železných kos v Polsku) i když je známo, že toto vysvětlení nebývá — podle etnografických analogií — správné. Dále nesouhlasí s tzv. závěry z „fragmentů“, že totiž nálezy jedněch předmětů mají dokládat existenci jiných (hliněná závaží dokazují stavy). Moszyński ostře kritizuje starší archeologické tendence, které spojovaly jednotlivé kultury s etnickými celky (Kossinna a j.) a upozorňuje, že často složky rasové, kulturní a jazykové netvoří celek, ale stojí proti sobě. V této souvislosti autor velmi oceňuje práci J. Neústupného *Pravěk* lidstva, kde Neústupný tyto otázky správně hodnotí.

Druhá část Moszyńského práce je čistě materiálová; aby dokázal spolupráci jednotlivých metod, uvádí řadu příkladů z oblasti sběračství, rybářství, lovectví, včelařství, pěstování dobytka a rolnictví. Většinou jde v těchto ukázkách o spolupráci metody etnografické a filologické, případně historické. Daleko méně používá Moszyński výsledků archeologických výzkumů. Moszyńskému jde v této partii o to, aby na příkladech ukázal, jak jedna metoda pomáhá a precizuje výsledku druhé.

V třetí části knihy shrnul K. Moszyński závěry, které plynou z použití jednotlivých pomocných metod. Klade velký důraz na to, aby materiál, z kterého se vychází, byl zařazen časově a místně, aby bylo zjištěno, zda mohl být uvnitř určitého období nebo teritoria diferencován, případně mohl-li být diferencován v souvislosti se společenskými podmínkami dané epochy. Moszyński však zároveň připomíná, že povaha materiálu jednotlivých disciplín někdy nedovoluje přesné časové (etnografický a filologický) nebo místní (filologický) zařazení.

Konečným cílem spolupráce všech metod má být podle Moszyńského postizení materiální kultury Praslovanů v jejím celku a vývoji.

Práce K. Moszyńského měla tedy být příspěvkem k řešení metodologických otázek zkoumání počátků Slovanstva. Nelze však říci, že by svůj úkol splnila, dokonce není ani tím, co slibuje svým titulem. Jestliže měla stanovit či popsat způsoby bádání materiální kultury Praslovanů, spokojila se ve většině případů s ukázkami konkrétních rozborů a zobecnění, která z nich měla plynout, zůstala dlužna. Moszyński mluví o pomocných metodách; tento termín však předpokládá, že existuje jedna metoda hlavní, kterou pomocné metody pouze doplňují. Nejde tu o hru se slovy, ale o základní nedostatek této práce — v heuristických podrobnostech se ztratil její původní cíl. Snad mohou být důvodem smutné okolnosti, pro které práce zůstala jen torsem, ale domnívám se, že šlo spíše o celkové pojetí způsobu bádání, které bylo K. Moszyńskému vlastní.